

A MAGÁNJOGI KÁRTÉRÍTÉSI FELELŐSSÉG NÉHÁNY KÉRDÉSE – AKTUÁRIUSOKNAK¹

Vékás Lajos (professzor emeritus (ELTE), akadémikus), vekas@ajk.elte.hu

ÖSSZEFOGLALÓ

A tanulmány a társadalmi kárelosztás két alapvető jogi eszközét mutatja be röviden: a magánjogi kártérítési felelősséget és mellette a biztosítást. A kártérítés esetei közül azokat elemzi, amelyeknél a kár nagysága csak becsléssel állapítható meg, illetve csak valószínűsíthető. Aktuáriusok számára ezek a káresetek jelentenek érdekes témát. Ezért foglalkozik a tanulmány a járadékszámítással, éspedig a jövedelempótló járadékkal és a tartást pótló járadékkal. Hasonló problémákat vet fel az elmaradt haszon kiszámítása és az esély elvesztése mint kár. Ez utóbbi kérdéskörben a pályázati nyeresi esély, a pernyertességi esély és a gyógyulási esély elvesztését tárgyalja a szerző.

SUMMARY

The study offers a brief overview of two core legal instruments for social loss allocation: private law liability for damages and insurance. It focuses on those compensation cases in which the amount of the damage cannot be precisely quantified and may only be determined through estimation or probabilistic assessment. Such cases are of particular interest for actuaries and actuarial science. Consequently, the paper deals with the methodology of annuity calculation, namely income-replacement annuities and maintenance-replacement annuities. Similar conceptual and methodological challenges arise in the calculation of lost profits and in the treatment of loss of chance as compensable damage. In the latter framework, the author examines the loss of the chance of winning a competitive tender, the loss of the chance of success in litigation, and the loss of the chance of recovery.

Kulcsszavak: biztosítás, magánjogi kártérítési felelősség

Key words: insurance, private law liability for damages

JEL: G22

DOI: 10.18530/BK.2026.1-2.62

<http://dx.doi.org/10.18530/BK.2026.1-2.62>

I. Bevezetés

1. A magánjog egész szabályrendszerének **alapvető funkciója** a vagyoni viszonyok rendezésénél a megfelelő jogi indok nélküli, nem ellentételezett vagyoneltolódások megakadályozása, illetve bekövetkezésük esetén azok kiegyenlítése vagy legalább kiegyensúlyozása. Ez állapítható meg mindenekelőtt a magyar magánjog alapvető forrásáról, a kódexjellegű Polgári Törvénykönyvről, a 2013. évi V. törvényről (a továbbiakban: Ptk.). E funkció legfontosabb jogdogmatikai eszköze a **kártérítési felelősség és a biztosítás**. A kártérítési felelősség alapvetően hasonló tényálláshoz kapcsolódik, függetlenül attól, hogy a kár szerződésszegés vagy magánjogi deliktum következménye. Mégis az egyes tényálláscsoportoknál – mivel céljuk különböző – a Ptk. eltérő kimentési feltételeket támaszt, és különbözőképpen határolja be a megtérítendő károk körét is. A **kártérítési felelősség közös feltételei** – éspedig mind a szerződési jogban, mind a szerződésen kívüli ún. magánjogi deliktumok körében – a következők:

- jogellenes magatartás,
- kár,
- okozati összefüggés az előbbieket között,
- sikertelen kimentés.

2. A társadalmi kárelosztás másik fontos jogi eszköze a **biztosítás** (Ptk. 6:439.§). Biztosítási szerződés alapján a biztosító a szerződésben meghatározott kockázatra nyújt – díj fizetése ellenében – fedezetet: a kockázatviselés kezdetét követően bekövetkező biztosítási esemény nyomán a szerződésben meghatározott szolgáltatást teljesíti. Kárbiztosítás esetén a biztosító a biztosított kárát téríti a szerződésben meghatározott módon és mértékben, összegbiztosítás (életbiztosítás és balesetbiztosítás) esetén pedig a szerződésben meghatározott összeget fizeti. Mindenfajta biztosítás központi eleme a biztosítási érdek, mert biztosítási szerződést az köthet, aki valamely vagyoni vagy személyhez fűződő jogviszony alapján a biztosítási esemény elkerülésében, illetve életkor elérésére, születésre vagy házasságkötésre szóló életbiztosítás esetén a biztosítási esemény bekövetkezésében érdekelt, vagy aki a szerződést az érdekelt személy javára köti meg. A kárbiztosításoknál emellett jelentős jogi korlát a túlbiztosítás tilalma: a biztosítási összeg nem haladhatja meg a biztosított vagyontárgy értékét. A biztosított érdek értékét meghaladó részben a biztosítási összegre vonatkozó megállapodás semmis, és a díjat megfelelően le kell szállítani. E rendelkezés ellenére is lehet biztosítási szerződést kötni valamely vagyontárgy várható értéke, továbbá helyreállításának vagy új állapotban való beszerzésének értéke erejéig. A kárbiztosítás sajátos változata a felelősségbiztosítás, amelynek alapján a biztosító a szerződésben megállapított módon és mértékben mentesíti a biztosítottat olyan kár megtérítése, illetve sérelemdíj megfizetése alól, amelyre a biztosított jogszabály értelmében köteles.

3. Az 1959-es Ptk. – a 318. § utaló normája segítségével – **egységesen szabályozta** a szerződésszegéssel és a szerződésen kívüli magatartással okozott károkért való felelősséget.² Az egységes kártérítési rendszer kiterjedt mind a felelősség alóli kimentés, mind a kár megtérítésének szabályaira, mind pedig a kapcsolódó részletkérdésekre, mint például a kártérítés módjára. Emellett azonos volt az elévülési idő is. Ez a kodifikációs szempontból rendkívül elegáns megoldás komoly gyakorlati előnyökkel is járt: a szerződésszegési (kontraktuális) és a szerződésen kívüli (deliktuális) kártérítési felelősségi tényállások között esetlegesen felmerülő elhatárolási kérdéseknek nem volt gyakorlati következményük. Ha ugyanis a felelősség alóli kimentés szabályozása és a megtérítendő kár meghatározása a két felelősségi rendszerben egyforma volt, ráadásul a kártérítési igény elévülési ideje is ugyanaz volt, legfeljebb elméletileg lehetett érdekes, de gyakorlati következménnyel nem járt, hogy egy kártérítési felelősséget maga után vonó jogellenes károkozó magatartást szerződésszegésnek kellett tekinteni vagy szerződésen kívül elkövetett magánjogi deliktumnak. (Ez a kérdés merülhetett fel például akkor, ha a kötelezett a szerződés szerűen teljesített szolgáltatás jogosultnak történő átadásánál a jogosult vagyonaiban kárt okozott: a szerződéses árut szállító gépjármű megrongálta a vevőnek az átvételi telephelyen lévő valamely vagyontárgyát stb.)

4. A Ptk. az itt kiemelt kodifikációs és gyakorlati előnyök ellenére két döntő ponton szakított az egységes kártérítési jog rendszerével. Eltérő alpra helyezte a kimentést a kontraktuális és a deliktuális kártérítési felelősség esetében, és ugyancsak különböző szabályokat állapított meg a megtérítendő kár feltételeinél. A **koncepcionális változásnak** az az alapvető oka, hogy a kártérítési felelősségnek eltérőek a gyökerei szerződésen kívüli jogellenes károkozó magatartás és szerződésszegés esetében, és ezekre a különbségekre piacgazdasági körülmények között súlyt kell helyezni. Deliktuális felelősség esetében a károkozó és a károsult között a károkozó magatartást megelőzően „csak” egy abszolút szerkezetű jogviszony létezik, és egy tartózkodásra kötelező tiltó norma megsértése hozza létre a relatív szerkezetű kárkövetelményt. Kontraktuális felelősség esetében viszont a károkozást megelőzően is fennáll egy relatív szerkezetű jogviszony a felek között, nevezetesen: a szerződés, amely meghatározza a felek egymással szembeni jogait és kötelezettségeit. Az eltérő kiinduló helyzetből adódik, hogy a károkozó magatartás más természetű a két területen. Deliktuális felelősségnél a károkozás általános tilalma (a *neminem laedere* elve) szenved sérelmet, és a magatartást (bármely magatartást) éppen az teszi jogellenessé, hogy kár kapcsolódik hozzá. Kontraktuális felelősségnél viszont a károkozó magatartást a szerződésben vállalt kötelezettség megszegése jelenti, egy olyan kötelezettség nemteljesítése vagy nem szerződés szerű teljesítése tehát, amelyet a kötelezett a helyzete és a szerződéssel járó kockázatok felmérése után önként vállalt magára. A szerződéses jogviszony a kárkövetelmény alanyait, a károkozó és a károsult személyét is behatárolja: a károkozó a kárt nem általában „másnak”, hanem a „másik szerződő félnek” okozza. A döntő különbség tehát az, hogy a kontraktuális felelősséget egy önként, tudatosan, átgondoltan vállalt szerződéses kötelezettségvállalás megszegése alapozza meg; ez a feltétel a deliktuális kárfelelősség esetében hiányzik.³

A kontraktuális és a deliktuális kárfelelősség kiinduló alijában mutatkozó különbség következményeit a Ptk. az említett két vonatkozásban vont le. Egyrészt a szerződésszegési kártérítési felelősség szabályozásánál megszigorítja a szerződésszegő fél kimentését (Ptk. 6:142. §), elszakítva azt a deliktuális felelősség körében változatlanul megtartott felróhatósági elvtől (Ptk. 6:519. §). Másrészt, a kimentés megszigorítását ellensúlyozva, a szerződésszegő fél által a szerződéskötéskor előrelátható károkra korlátozza a megtérítendő következménykárok és az elmaradt haszon mértékét (Ptk. 6:143. §). A két változtatás szorosan összefügg egymással. A megszigorított, objektív alapú kimentés és a kártérítés nagyságának korlátozása egészséges egyensúlyi helyzetet teremt a szerződő felek közötti kockázatmegosztás terén.

E két alapvető ponton kívül a Ptk. is megtartja a **kártérítési felelősségi jog egységét**; utaló szabállyal (Ptk. 6:144. §) kiegészíti a szerződésszegés miatti kártérítés szabályait a deliktuális kárfelelősség szabályaival a kár fogalma és a kártérítés módja tekintetében, és a deliktuális szabályokat alkalmazni rendeli a szerződéses jogosult kármegelőzési, kárelhárítási és kárenyhítési kötelezettségére és a közös károkozók felelősségére.

A Ptk. két döntő ponton szakított az egységes kártérítési jog rendszerével.

II. A kártérítés módja és mértéke

5. A kártérítés alapvető formája a pénzben történő kompenzáció: a károkozó a **kárt pénzben köteles** megtéríteni, kivéve, ha a körülmények a kár természetben való megtérítését indokolják (Ptk. 6:527. §). E főszabály indoka az, hogy **funkcióképes piacon**, ahol a pénz az általános egyenértékes szerepét játssza, pénzért minden áru beszerezhető. Ezért ma a természetben nyújtott kártérítés ritkán, jellemzően mezőgazdasági károk esetében fordul elő, amikor a kártérítésnek ez a formája mind a károsult, mind a károkozó számára előnyösebb.

6. Más a helyzet **hiánygazdálkodás** esetén, amikor mind az áruk, mind a szolgáltatások piacán minduntalan (mondhatni: folyamatosan) hiány mutatkozik. Ez volt a helyzet az ún. szocialista tervgazdaságban.⁴ Ideologikus háttérű szépítésnek tekinthetjük e körben a **reális teljesítés elvét**, amely azt kívánta kifejezésre juttatni, hogy a szerződést tartalmának megfelelően kell teljesíteni, a felek megállapodása és az esetleges kógens szabályok szerint. A szerződések meghatározott szükségletek kielégítését szolgálják, ezért azokat a kikötött módon kell teljesíteni, és a természetbeni szolgáltatást a pénzbeni kártérítés csak akkor válthatja fel, ha az előbbire már nincs mód, vagy a jogosult érdekét a szolgáltatásnak kártérítéssel való felváltása nem sérti. A jogirodalom ezt a kézenfekvő összefüggést felnagyította, és ideológiai tartalommal töltötte meg.⁵ Az 1968-ig alkalmazott szigorú tervutasításos gazdaságirányítási rendszerben az ún. tervszerződések a vállalati szintig lebontott tervfeladatok teljesítését közvetítették. E körben tehát a reális teljesítés elve a népgazdasági terv végrehajtását szolgálta, és ezért az elv érvényesülését szigorúan kellett venni: amíg a tervfeladat élt, a tervszerződés természetben kellett teljesíteni. Ha az ember a hangzatos alapelv és annak ideologikus

tartalma mögé nézett, nem volt nehéz észrevenni, hogy a reális teljesítés alapelve és az abból levezetett konkrét polgári jogi megoldások valóságos indoka sokkal inkább a szocialista gazdaságot általánosan jellemző hiánygazdálkodásban volt keresendő. A keresleti korlát hiánya vagy legalábbis gyenge hatékonysága és a költségvetési korlát puhasága a szocialista gazdaság egészének immanens sajátossága volt. Hiánygazdaságról beszélhettünk a beruházási javak piacán is, krónikusan deficites volt a központi költségvetés fizetési mérlege stb. A természetben munkaerőhiány, nyersanyaghiány, alkatrészhiány és energiahiány hol felváltva, hol kumulálva jelentkezett. Bizonyos javulással járt, de nem hozott áttörést e tekintetben a szigorú tervutasításos gazdaságirányítási rendszer feladása és a piacgazdaság elemeinek félnk, ambivalens bevezetése sem. Erősen korlátozott hatással járt tehát az 1968-ban Magyarországon bevezetett gazdasági reform nemcsak annak következtelen és részben visszarendezett volta miatt, hanem legfőképpen azért, mert „meghatározott társadalmi viszonyok, intézményi adottságok meghatározott magatartási formákat, gazdasági szabályosságokat, normákat szülnek. Ezeket nem lehet állami elhatározással hatályon kívül helyezni.”⁷⁶ A reális teljesítés tehát azért kellett felmagasztalni és megkövetelni, érvényesítéséhez azért kellett jogi eszközöket, adott esetben polgári jogi eszközöket is biztosítani, mert a hiánygazdaság piacán pénzért nem lehetett a természetben nem teljesített terméket vagy árut megvásárolni.

7. A pénzbeli kártérítésnek két módja van, az **egy összegben** jelentkező kártérítés és a **járadék**, amely a jövőben rendszeresen felmerülő károk megtérítését szolgálja. A bíróságnak azt a kártérítési módot kell alkalmaznia, amely a teljes jóvátétel elvét a legcsekélyebb sérelemmel és a leghatékonyabban biztosítja, figyelembe véve az eset összes körülményét, különösen a károsult és a károkozó méltányos érdekét. A bíróság nincs kötve a károsult kereseti kérelméhez, de nem alkalmazhatja a kártérítésnek azt a módját, amely ellen mind a károsult felperes, mind a károkozó alperes tiltakozik. A bíróság tehát – a kereseti kérelemtől függetlenül – elrendelheti, hogy a károkozó a kárt természetben térítse meg, ha ezt indokoltnak találja, elrendelheti a kár egyösszegű megtérítését, illetve járadék fizetésére kötelezheti a károkozót, és a kettőt vegyesen is alkalmazhatja. A Ptk. két járadékfajtát szabályoz külön nevesítve: a jövedelempótló járadékot és a tartást pótló járadékot.

8. A Ptk. a baleseti járadék helyett a **jövedelempótló járadék** kategóriáját vezette be; járadék megállapítására a baleseten kívül bármilyen káresemény következtében sor kerülhet. A károsult akkor követelhet jövedelempótló járadékot, ha munkaképessége a káresemény folytán csökkent, vagy munkaképtelenné vált, és jövedelme önhibáján kívül kevesebb, mint amennyi a káresemény előtt volt. A járadék formájában megítélhető kártérítés szolgálja a legmegfelelőbb módon a károsult érdekeit az időszakonként és rendszeresen esedékes pénzfizetésre tekintettel.⁷ A felsőbb bírósági gyakorlat szerint jövedelempótló járadékot nemcsak olyan károsult javára lehet megítélni, aki a károsodást megelőzően megszakítás nélkül munkaviszonyban állt vagy egyéb kereső foglalkozást folytatott.⁸ A Ptk. (6:528. §) szerint a jövedelempótló járadékot a munkaképesség-csökkenés és a bekövetkezett jövedelemkiesés

mértékének együttes vizsgálata alapján kell meghatározni. Ennek az összefüggésnek a feltárása rendszerint orvosszakértői kérdés. A Kúria egy újabb ítélete szerint nem az a releváns szempont, hogy a balesetet megelőzően munkaképességgel rendelkezett-e a károsult, vagy nem, hanem az, hogy ténylegesen végzett-e bármilyen – akár alkalmi – munkát, amelyből jövedelemre tett szert.⁹

A jövedelempótló járadék meghatározásánál különbséget kell tenni a **járadék alapja** és a **járadék összege** között. A járadék alapja általában a károsultnak a károkozást megelőző egy évben elért havi átlagjövedelme. Ha ebben a jövedelemben a megelőző évben tartós változás következett be, a változás utáni jövedelem átlagát kell figyelembe venni.¹⁰

A károsult által rendkívüli munkateljesítménnyel elért jövedelem nem szolgálhat a balesetért (káreseményért) felelős személy javára.¹¹ A Kúria gyakorlata szerint a jövedelempótló járadék alapjául szolgáló átlagkereset meghatározásánál a keresetet a nyugdíjjáradékkal csökkentett összegben kell figyelembe venni. Ha pedig a jövedelem alapjának meghatározása kapcsán figyelembe vett évben a jövedelemben tartós változás állott be, csak a változás utáni jövedelem átlagát lehet figyelembe venni. Ha ilyen módon sem határozható meg a járadék alapja, akkor összehasonlító adatokat kell beszerezni a károsulttal azonos vagy hasonló munkát végző személyek jövedelme vonatkozásában, és azok átlagkeresete lesz irányadó a járadékalap meghatározásánál.¹² Ugyancsak a Kúria állásfoglalása szerint a jövedelempótló járadék béremelkedés címén történő felemelése iránt támasztott igény csak akkor jogszerű, ha a béremelésben a járadékos is részesült volna, amennyiben nem szenved el károsodást.¹³

9. **Tartást pótló járadékra** alanyi jogosultsága van a károkozás folytán meghalt személlyel szemben tartásra jogosultnak, vagyis azoknak a személyeknek, akikkel szemben az elhunyt károsultat családijogi tartási kötelezettség terhelt. A tartási kötelezettség, illetőleg jogosultság sorrendjét a Ptk. 4:196. §-a határozza meg. Tartást pótló járadékot jogszerűen igényelhetnek a károkozótól azok a személyek is, akiknek az elhunyt károsult ingyenes vagy visszerthes szerződés alapján nyújtott ilyen szolgáltatást. Nem igényelhet azonban tartást pótló járadékot az, akinek ilyen szolgáltatást a károsult törvényi vagy szerződéses kötelezettség nélkül, önkéntes alapon, szívességi jelleggel biztosított.¹⁴

A Kúria állásfoglalása kimondja, hogy a káresemény következtében meghalt szülő tartásra jogosult gyermekét megillető tartást pótló járadék összegének a meghatározásánál a gyermek terhére nem lehet figyelembe venni azt, hogy a gyermeket eltartó másik szülő után családi pótlókra vált jogosulttá. A baleset következtében meghalt szülő által életében kapott családi pótlékot viszont a gyermek javára figyelembe kell venni a baleseti járadék összegének a meghatározásánál akkor is, ha a gyermeket eltartó másik szülő családi pótlókra nem jogosult.

A Ptk. új szabálya szerint a járadék mértékének a meghatározásánál értékelni kell, ha a járadékot igénylő neki felróható okból nem rendelkezik megfelelő jövedelemmel, továbbá, hogy érvényesíthet-e követelést azokkal szemben, akik az ő tartására a meghalt személlyel egy sorban kötelesek. A járadék mértékénél figyelembe kell venni az eltartottnak a tényleges, illetve az elvárhatóan elérhető jövedelmét is.¹⁵ Elvi jelentőségű megállapítást tartalmaz a

Kúria egyik újabb ítélete: a tartást pótló járadékigény összegének meghatározása során nem vehető figyelembe az özvegyi nyugdíj összege, mert az özvegyi nyugellátás – rendeltetését tekintve – nem kompenzáló jellegű, a jogosultság a házastárs elvesztésén alapul, a házastárs halálának okától függetlenül.¹⁶

10. A **járadékfizetési kötelezettség felülvizsgálatát és megváltoztatását** mind a jogosult, mind a kötelezett kérheti. A tartást pótló járadék felemelésére például akkor kerülhet sor, ha a tartásra jogosult létfenntartási költségeinek a további pótlására van szükség. A járadék le is szállítható, illetőleg megszüntethető, ha a jogosult már nem szorul tartásra, például, ha a tanulmányait befejezte, és kereső foglalkozást kezdett. A Kúria állásfoglalása szerint a felülvizsgálat a járadék fizetésével kapcsolatban mindenre kiterjedhet: vonatkozhat mind a járadék mértékére, mind a fizetés időtartamára, mind a fizetési kötelezettség megszüntetésére.¹⁷ A Ptk. (6:530. §) lehetővé teszi a járadék mértéke és időtartama megváltoztatását vagy a járadékfizetési kötelezettség megszüntetését, ha a járadék meghatározásánál figyelembe vett körülmények lényegesen megváltoztak.

III. A kár mérésének nehézségei sajátos káresetekben

11. A magánjog a **már bekövetkezett kárt** téríteti meg. Sajátos kárfajták esetében a felelősség feltételeinek megállapítása nehéz, különös kérdéseket vet fel. Ezek közül a sajátos esetek közül két sajátos kárfajttal foglalkozunk bővebben: az elmaradt haszonnal és az elveszett eséllyel. Végül szólunk röviden az ún. általános kártérítésről.

Az elmaradt haszon természetéből adódik hogy mértékének/összegének megállapítása összetett, adott esetben bonyolult kérdés.

12. A Ptk. a kár megtérítése keretében – a ténylegesen felmerült károk mellett – előírja az **elmaradt haszon** (*lucrum cessans*) megtérítését is (6:522. §). Elmaradt haszonról akkor beszélünk, ha a károsult által – megalapozottan – remélt vagyongyarapodás nem következik be. Ez lehet jövedelemkiesés, nyereség elmaradása, a vagyon hozadéknak az elmaradása és más hasonló jogi tény. Az elmaradt hasznot reális, ellenőrizhető adatoknak kell igazolniuk. A bírói gyakorlat következetes abban, hogy a károsult csak olyan elmaradt vagyoni előny megtérítését követelheti, amelyhez károkozás hiányában bizonyítottan hozzájutott volna.¹⁸ Ennek megállapításánál a becslést figyelembevétele nem zárható ki ugyan,¹⁹ de a Kúria gyakorlata feltétlenül megköveteli az ítéleti bizonyosságot elérő valószínűséget.²⁰

Az elmaradt haszon természetéből adódik tehát, hogy mértékének/összegének megállapítása összetett, adott esetben bonyolult kérdés. Helyesen mutat rá a Kúria egyik újabb ítélete arra, hogy az ilyen típusú kártérítési igény esetén valójában egy meg nem valósult (hipotetikus) helyzetet kell értékelni. Ez szükségszerűen vonja maga után azt, hogy a bíróság a kár,

illetve a kártérítés összegét mérlegelés útján és nyilvánvalóan közelítő jelleggel tudja csak meghatározni.²¹

13. Az **elveszett esély** felelősséget megalapozó kárként történő értékelése sok kérdést vet fel a bírói gyakorlatban és a jogirodalomban.²² Az esély egy jövőbeli kedvező esemény bekövetkezésének lehetősége; ha ez elmarad, elvileg felmerülhet a felelősség kérdése, és ennek elvben (!) lehet kártérítési következménye, még inkább sérelemdíj-vonzata. A felelősség feltételeinek megállapítása azonban rendkívül problematikus. Különösen az okozati összefüggés megállapítása nehéz. Egy magatartás (tevés/mulasztás) és valamely káros eredmény közötti ok-okozati viszony megállapítása általában sem könnyű feladat, de egy remélt kedvező változás elmaradása esetében az okozatosság különösen nehezen bizonyítható, bár rendszerint nem is zárható ki. Az eddigi judikatúrában három esettípusban merült már fel a jogi helytállás kérdése az elveszett esély miatt: (közbeszerzési) **pályázat nyeresi** esélynek, **pernyertességi** esélynek és **gyógyulási** esélynek elmaradása miatt. Az elveszett esély miatti kártérítési igény – fogalmilag – elmaradt haszon iránti igény.

A Kúrián eddig inkább elutasító ítéletek születtek, rendszerint az okozati összefüggés bizonyítottságának hiánya miatt. Közbeszerzési pályázaton elmaradt nyeresé miatt a Kúria két ítéletben is emiatt utasította el a kártérítési keresetet. Megállapítása szerint a perben nem került bizonyításra, hogy ha nem történik jogszabálysértés, akkor a pályázati ajánlat elfogadásra került volna, és a pályázóval kötöttek volna szerződést. A bizonyítási teher – természetesen – a felperes oldalán van.²³ Fellebbezési (vagy más jogvesztő eljárási) határidő elmulasztása miatt ügyvéd ellen pernyertesség (igényérvényesítés) elmaradása miatt indult eljárásokban az eddigi ítéletek a nemvagyoni kártérítési igénynek azon a címen adtak helyt, hogy a fellebbezési (más igényérvényesítési) jogtól való megfosztás személyhez fűződő jogot sért, és a bírósághoz fordulás alkotmányos jogának sérelmét jelenti.²⁴ A gyógyulási esély elvesztése esetében az elbírálandó tényállás amiatt még bonyolultabb, hogy orvosi megbízási jogviszonyról lévén szó, először a jogellenesség kérdésében kell döntenet. Ezek a jogviszonyok ugyanis ún. gondossági kötelek, amelyeket – uralkodónak tekinthető, nézetünk szerint is helyes álláspont szerint – csak a felróhatósági mérce megsértésével lehet megszegni [Ptk. 6:276. § (1) bekezdés]. Ha tehát a károsult nem tudja bizonyítani, hogy a megbízott orvos (egészségügyi intézmény) felróhatóan járt el, vagyis nem úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható [Ptk. 1:4. § (1) bekezdés], akkor a megbízott szerződésszegését (tehát a jogellenességet) nem lehet megállapítani. Ezért ilyen esetben az okozati összefüggés kérdése fel sem merül, mivel a felelősség első feltétele: a szerződésszegés (a jogellenesség) nem következett be.²⁵ Ezt az álláspontot követi a bírói gyakorlat is.²⁶ A szerződésszegés (jogellenesség) megállapítása esetén viszont lehet (rész/osztott) okozatosság, és ennek folytán felelősség is megállapítható, ami rész-kártérítésben/sérelemdíjban történő marasztalást vonhat maga után.

14. **Általános kártérítés** megítélését teszi lehetővé a Ptk. (6:531. §), ha vagyoni kár bekövetkezése bizonyított, de annak mértéke nem állapítható meg. Ilyen esetben a károkozásért felelős személyt a bíróság olyan összegű kártérítés megfizetésére kötelezi, amely a károsult kárának a kiegyenlítésére alkalmas. A jogirodalomban képviselt az az álláspont, hogy a jövőben biztosan jelentkező, de kiszámíthatatlan összegű, bizonyíthatatlan mértékű elmaradt vagyoni előny esetében általános kártérítést kell alkalmazni.²⁷ Az általános kártérítés tehát a kártérítés mértékének meghatározásánál a szabad belátás szerinti bírói döntés lehetőségét nyitja meg, biztosítja a kártérítés összegének bíróság általi meghatározását abban az esetben, amikor a bizonyítékok alapján a kár mértéke nem állapítható meg. A bíróság a felek jogi érveléséhez nincs kötve, az érvényesített jogon, a kereseti kérelmen és az ellenkérelmen belül a fél jogi érvelésétől eltérő indokok mentén is határozhat.²⁸ Általános kártérítés megállapítására azonban nem kerülhet sor, ha a lefolytatott bizonyítási eljárás adatai alapján, mérlegeléssel megállapítható a kár mértéke.²⁹

Az általános kártérítés megítélhető mind egy összegben, mind járadék formájában. A járadék formájában megítélt általános kártérítés összege és időtartama – mint minden járadék esetében – megváltoztatható, ha a járadék meghatározásánál figyelembe vett körülmények lényegesen megváltoztak.

HIVATKOZÁSOK

- ¹ A Budapesti Corvinus Egyetemen 2025. október 9-én rendezett konferencián tartott előadás szerkesztett szövege.
- ² Természetesen ez a homogenitás az 1959-es Ptk.-ban is csak a főszabályok által rendezett körben érvényesült. Mindkét területen voltak speciális szabályok: a szerződésszegési jogban például a fuvarozási szerződésnél (501. §), a deliktuális kártérítési mezőben a veszélyes üzemi felelősségnél (345. §) stb.
- ³ Lásd VÉKÁS Lajos (szerk.): *Szakértői javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*. Complex Kiadó, Budapest, 2008., 808.
- ⁴ A szocialista hiánygazdálkodás átfogó közgazdaságtudományi elméleti leírását és magyarázatát adja KORNAI JÁNOS ma már klasszikus monográfiája: *A hiány*. Budapest², Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1982.
- ⁵ VILÁGHY MIKLÓS: *A magyar polgári jog alapelvei*. In: VILÁGHY MIKLÓS/EÖRSI GYULA: *Magyar polgári jog*, 1. kötet. Budapest, Tankönyvkiadó, 1962, 30. Ugyanezt a tartalmat tulajdonította a reális teljesítés elvének Eörsi Gyula is, de nagyobb hangsúlyt helyez a pacta sunt servanda elv és a reális teljesítés elve közötti állítólagos különbségekre, és polemikusabban hangsúlyozza a szocialista megoldás vélt fölünyét, bemutatja továbbá a reális teljesítés elve alóli kivételeket is. EÖRSI GYULA: *A teljesítés*. In: VILÁGHY MIKLÓS/EÖRSI GYULA: *Magyar polgári jog*, 1. kötet. Budapest, Tankönyvkiadó, 1962, 385–389.
- ⁶ Az idézetet lásd KORNAI könyvének összefoglalásában: i. m., 583.
- ⁷ HAVASI Péter: *A kár megtérítésének szabályai*. In: FÉZER Tamás (szerk.): *A kártérítési jog magyarázata*. Budapest, CompLex, 2010, 127.
- ⁸ Legf. Bír. Pfv.III.22.070/2001 sz., BH2004. 111.
- ⁹ Kúria Pfv.III.20.749/2020. sz. ítélet.
- ¹⁰ Lásd a Legf. Bír. PK 46. sz. állásfoglalását.
- ¹¹ Fővárosi Ítéltábla 6.Pf.20.348/2008. sz., BDT2011. 2449; lásd még Fővárosi Ítéltábla 6.Pf.21.595/2009. sz., BDT2011. 2533.
- ¹² Lásd a Legf. Bír. PK 35. sz. állásfoglalását; lásd még a Legf. Bír. Pfv. III. 22.070/2001 sz. ítéletét, BH2004.
- ¹³ Lásd a Legf. Bír. PK 48. sz. állásfoglalását.
- ¹⁴ Lásd a Legf. Bír. PK 47. sz. állásfoglalását.
- ¹⁵ Legf. Bír. Pfv.III.22.754/2001. sz., BH2004. 412.
- ¹⁶ Kúria Pfv.III.20.898/2019. sz., BH2021.12.
- ¹⁷ Lásd a Legf. Bír. PK 48. sz. állásfoglalását.
- ¹⁸ Legf. Bír. Pfv.III.20.249/2013. sz., BH1984. 401; Legf. Bír. Gf.IV.30.402/1987., BH1988. 106.
- ¹⁹ Kúria Pfv.III.20.811/2012. sz. határozat.
- ²⁰ Kúria Pfv.I.20.035/2014. sz. határozat.
- ²¹ Kúria Pfv.I.21.307/2023. sz. határozat, BH 2024. 266.
- ²² JÓJÁRT Eszter: *Az esély elvesztése, mint kár?* Jogtudományi Közlöny 2009, 518–533; KEMENES István: *Az esély elvesztése, mint vagyoni és nem vagyoni hátrány*. Magyar Jog 2018, 657–669; GÖRÖG Márta: *A pernyertességi esély elvesztése*. Gazdaság és Jog, 2019, 13–15; DÖME Attila: *A gyógyulási esély meghiúsulásáért való felelősség megítélése német nyelvetületen*. Magyar Jog, 2021, 1–10; TANCSIK Annamária: *A gyógyulási esély elvesztése a francia jogban*. Magyar Jog 2021, 11–21; ZÁKÁNY Judit: *Szemelvények a gyógyulási esély elvesztésének megítélésével kapcsolatban néhány európai országból*. Magyar Jog 2021, 257–260; CSÖNDES Mónika: *Az okozati összefüggés megállapításának és a gyógyulási/túlélési esély elvesztésének a gyakorlata az angol common law-ban I-II.* Magyar Jog 2022, 193–204, 287–297.
- ²³ Gfv.VII.30.220/2013. sz.; Gfv.VII.30.495/2017. sz., BH2018. 54.
- ²⁴ Legf. Bír. Pfv.III.20.928/2010. sz., BH2012. 90; Kúria Pfv.III.21.839/2011. sz., BH2013. 89.
- ²⁵ FUGLINSZKY Ádám: *Kártérítési jog*. Budapest, HVG-ORAC, 2015, 108; VÉKÁS Lajos: *Szerződési jog. Általános rész*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2016, 241.; KEMENES István: *A kontraktuális kártérítés egyes kérdései*. Magyar Jog 2017/1. sz., 1–10.; VÉKÁS Lajos, in VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter (szerk.): *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*, 2. kötet. Budapest,² Wolters Kluwer, 2018, 1653.
- ²⁶ Lásd például Legf. Bír. Pfv.III.20.749/2000. sz., BH2004. 165.
- ²⁷ HAVASI Péter: i. m., 153.
- ²⁸ Kúria Pfv.I.20.807/2023 sz., BH 2024.184.
- ²⁹ Legf. Bír. Pfv.VIII.20.033/1998. sz., BH2000. 57.